

Σκηνοθέτης ανθρώπινων σχέσεων και βαθιάς αυτογνωσίας

Ειρήνη Αϊβαλιώτου

30/08/2013

Την έννοια και την αίσθηση της κοινότητας που επιθυμούμε διακαώς, που έχουμε ανάγκη, θα την ανακαλύψουμε αν σκύψουμε πάνω από κάποιες αθόρυβες καλλιτεχνικές ομάδες. Εκεί, σ' αυτές τις κυψέλες δουλειάς και αγάπης, θα βρούμε τον εσώτερο πυρήνα της κρυμμένης και χαμένης ουσίας μας, την πιο αρχέγονη αλλά και την πιο υγιή κοινότητα, την κοινότητα της συνεργασίας και της σύμπνοιας που οδηγεί στην καλλιέργεια και τη δημιουργία. Αυτές οι ευτυχείς κοινότητες μάς πλουτίζουν για πάντα, μας ευτυχούν και μας απομακρύνουν από τις κοινές συμβατικές λογικές του σύγχρονου κόσμου. Μία σημαντική, γόνιμη και αξιοθαύμαστη, κατ' εμέ, ομάδα είναι η "Ομάδα Σημείο Μηδέν". Καλλιτέχνες που βρίσκονται πάντα σε εγρήγορση, προσανατολισμένοι στην έρευνα, στη ζύμωση, στον πειραματισμό και στη φαντασία. Ο σκηνοθέτης της ομάδας αυτής, ο Σάββας Στρούμπος, έχει επιρροές από τον σοφό δάσκαλο Θόδωρο Τερζόπουλο, του οποίου εξακολουθεί και σήμερα να είναι βασικός συνεργάτης. Κατά τη διάρκεια της συνομιλίας μου με αυτό τον ευγενή και συνεπή νέο, με έκπληξη διαπίστωσα ότι είχα να κάνω με έναν άνθρωπο πλήρως αφοσιωμένο στην τέχνη και αποφασισμένο για την τέχνη, που αρθρώνει τη δική του γλώσσα, αυτή της προσπάθειας για δημιουργία, έναν καλλιτέχνη με φλόγα, πάθος και, κυρίως, οπλισμένο με ψυχικό και πνευματικό σθένος. Οι προτάσεις του, οι ιδέες του, οι απόψεις του πηγάζουν από τους φόβους και τους προβληματισμούς, τις αγωνίες και τους αγώνες, τα ερωτήματα και τις απαντήσεις που προκύπτουν από τις σύγχρονες τάσεις του θεάτρου και της φιλοσοφίας. Ταυτόχρονα ο Σάββας Στρούμπος έχει ως υπόβαθρο των τολμηρών αναζητήσεών του, ως βάση της ρηξικέλευθης δουλειάς του, την παράδοση και τα κληροδοτήματα καλλιτεχνών που σφράγισαν το θέατρο του 20ου αιώνα. Διαμορφώνει ένα ιδιαίτερο και προσωπικό σκηνικό ιδίωμα, αφουγκράζεται τις δονήσεις ενός περιβάλλοντος σε αποσύνθεση, εμπνέεται από τις μεταμορφώσεις που

κάνουν τον κύκλο τους, τις εύνοιες, τους νόμους, τις ενοχές, τις αξίες, τις συμφορές ηρώων του Κάφκα, του Μπύχνερ, του Καμύ, του Αρτώ, του Σαίξπηρ, του Ρίτσου. Διαθέτοντας αναλυτική σκέψη, επιμονή, ευκρίνεια και οξύτατη κριτική στάση, παλεύοντας για την αυτογνωσία, παραδίδει στο κοινό μια τέχνη συγκρουσιακή και εις βάθος επαναστατική. Ηθοποιός και σκηνοθέτης με παιδεία, αισθητική, πολιτική θέση και όραμα, πιστεύει στην καταγγελτική διάσταση της τέχνης, στην ταπεινή τέχνη, στο μαχητικό και οντολογικό χαρακτήρα του θεάτρου και στην απελευθέρωση των εξεγερσιακών παρορμήσεων που κρύβονται εντός μας. Φέτος για άλλη μια φορά βουτάει στα βάθη του ψυχισμού και ετοιμάζει τον «Βούτσεκ» του Γκέοργκ Μπύχνερ, που θα παρουσιαστεί στο νέο χώρο του «Άττις» και, από όσο αντιλαμβάνομαι, θα αποτελέσει γεγονός του θεατρικού μας χειμώνα. Ο Σάββας, ως σκηνοθέτης ανθρώπινων σχέσεων, ξέρει ότι για να οικοδομηθεί το μεγάλο πρέπει να ξεκινήσουμε από το μικρό, γι' αυτό και κάνει άμεσα τις ευκαιρίες πράξη.

Συνέντευξη

Γεννήθηκα στην Αθήνα. Η καταγωγή μου είναι διπλή. Ο πατέρας μου προέρχεται από ένα χωριό του Ταϋγγετου, την Αρτεμισία και η μητέρα μου από τη Σμύρνη. Οι αφηγήσεις των εξόριστων ανταρτών της Αντίστασης και των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής που ήταν στην οικογένειά μου, είναι πολύ έντονες αναμνήσεις της παιδικής ηλικίας και δεν έχουν σταματήσει να μ' επηρεάζουν.

Πώς προέκυψε η υποκριτική και το θέατρο στη ζωή σου;

Έκανα ερασιτεχνικό θέατρο στο σχολείο και αργότερα στον παιδικό – εφηβικό θίασο της Κυβέλης Μυράτ. Παρ' όλο που κάποια στιγμή τα εγκατέλειψα όλα αυτά, στα πρώτα φοιτητικά χρόνια αναζήτησα και πάλι το θέατρο. Από ανάγκη; Από ένστικτο; Δεν είμαι τελείως σίγουρος.

Ο Θόδωρος Τερζόπουλος είναι ο δάσκαλός σου. Πόσο σε έχει επηρεάσει ώστε να διαμορφώσεις την προσωπική θεατρική σου σφραγίδα;

Ο Τερζόπουλος είναι ο δάσκαλός μου. Θα χαρακτήριζα τη μαθητεία και τη συνεργασία μαζί του ως μια διαδικασία ανθρώπινης και καλλιτεχνικής χειραφέτησης, η οποία αναπόφευκτα με οδηγεί να αναζητώ με μόχθο, αλλά και φαντασία το προσωπικό μου στίγμα. Νομίζω ότι αυτό που λέμε 'προσωπική σφραγίδα' δεν είναι μια ρετσέτα που εμείς προαποφασίζουμε.

Δημιουργείται με τον καιρό μέσα από πολλές δοκιμασίες και σκληρή δουλειά.

Σε ενδιαφέρει περισσότερο να δουλεύεις ως σκηνοθέτης ή ως ηθοποιός;

Η σκηνοθεσία και η ηθοποιία με ενδιαφέρουν εξίσου, αν και είναι δύο τελείως διαφορετικοί κόσμοι. Τα τελευταία χρόνια μοιραία δίνω μεγαλύτερη έμφαση στη σκηνοθεσία, αν και υπάρχουν περιόδοι που δουλεύω ως ηθοποιός, βασικά στο θέατρο “Άττις” και στην Ομάδα Σημείο Μηδέν.

Θέλεις να μιλήσεις για την Ομάδα Σημείο Μηδέν και τι σηματοδοτεί για σένα;

Η Ομάδα Σημείο Μηδέν δημιουργήθηκε το 2009. Από τον πρώτο πυρήνα συνεχίζουμε τη συνεργασία μας με τον Μιλτιάδη Φιορέντζη και την Ελεάνα Γεωργούλη. Νιώθω την ομάδα σαν ένα χώρο όπου οι συνεργάτες μου κι εγώ, με τις αγωνίες, τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητές του ο καθένας, συναντιόμαστε και προσπαθούμε να φέρουμε σε πέρας το δύσκολο έργο δημιουργίας μιας παράστασης. Θεωρώ αυτή τη διαδικασία ιδιαίτερα γόνιμη. Χρειάζεται να είμαστε διαρκώς σε εγρήγορση. Πάντα προσπαθούμε να βαθαίνουμε τη σχέση με το υλικό μας. Ερευνούμε, δοκιμάζουμε, μαθαίνουμε από τα λάθη μας, πολλές φορές ανατρέπουμε έναν δρόμο που ακολουθούμε γιατί προκύπτουν νέα δεδομένα. Έτσι προχωράμε βήμα βήμα σε όλη τη διάρκεια των προβών και των παραστάσεων.

Η πρώτη σου σκηνοθεσία ήταν με το διήγημα του Κάφκα “Στη σωφρονιστική αποικία”, που παρουσιάστηκε στο Χώρο Ιστορικής Μνήμης της Κοραή. Τι αποκόμισες από αυτή την πρώτη εμπειρία και τι διδάχτηκες;

Όταν διάβασα το κείμενο με συγκλόνησε και ήθελα να το δω στο θέατρο. Αυτή ήταν η βασική αφορμή δημιουργίας της ομάδας. Ο Χώρος Ιστορικής Μνήμης, όπου παρουσιάστηκε η παράσταση τον Φεβρουάριο του 2009, δονείται από τον πόνο των ανθρώπων που φυλακίστηκαν και βασανίστηκαν εκεί την περίοδο της Κατοχής. Η «σωφρονιστική αποικία» μιλάει για έναν αντίστοιχο τόπο και τρόπο βασανιστηρίων. Το ίδιο το κείμενο του Κάφκα είναι ένα κολαστήριο και σ’ αναγκάζει να μπεις στον χώρο του μαρτυρίου σαν ηθοποιός και σαν σκηνοθέτης. Θα ήθελα στο

μέλλον να ξαναδουλέψω πάνω στη «Σωφρονιστική Αποικία», ενδεχομένως με άλλο τρόπο και σε άλλο χώρο.

Έχεις σκηνοθετήσει δύο φορές Κάφκα. Σε ενδιαφέρει περισσότερο από άλλους συγγραφείς;

Το κάθε κείμενο το αντιλαμβάνομαι περισσότερο σαν υλικό έρευνας, παρά σα λογοτεχνικό πόνημα. Στη «Σωφρονιστική Αποικία» και τη «Μεταμόρφωση», αυτό που βασικά με ενδιέφερε ήταν η πυκνότητα και η ένταση του υλικού και το πώς αυτό κινητοποιούσε τη φαντασία και το ένστικτό μας κατά τη διάρκεια των προβών. Παρ' όλο που και τα δύο κείμενα γράφτηκαν έναν αιώνα πριν, αντανακλούν τις αγωνίες και τα πάθη των σύγχρονων ανθρώπων με ιδιαίτερα οξύ τρόπο. Βέβαια, είναι κι άλλοι συγγραφείς που μ' ενδιαφέρουν. Πέρα απ' τον Κάφκα, έχουμε ανεβάσει Σαίξπηρ και Καμύ. Τώρα δουλεύουμε πάνω στον Μπύχνερ.

Έχεις ξεκινήσει τις πρόβες για τον “Βούτσεκ” του Μπύχνερ, που θα ανέβει το χειμώνα στη σκηνή. Πού βρίσκεται η δύναμη αυτού του έργου και πώς το προσεγγίζεις;

Νομίζω πως η δύναμη του έργου βρίσκεται στο υπόγειο ρεύμα βίας ανθρώπου απέναντι σε άνθρωπο που το διαπερνάει, αλλά και στον αινιγματικό και αποσπασματικό του χαρακτήρα. Εμείς ξεκινάμε από το παραλήρημα του Βούτσεκ. Τα πρόσωπα του έργου είναι θραύσματα αυτού του παραληρήματος, ταυτόχρονα δημιουργοί και δημιουργήματά του.

Ο “Βούτσεκ” είναι ένα σχόλιο για τη βία; Γιατί, κατά τη γνώμη σου, ο άνθρωπος ωθείται στη βία;

Πιστεύω ότι ο «Βούτσεκ» είναι κάτι παραπάνω από ένα σχόλιο για τη βία. Το έργο το βλέπω περισσότερο σαν κραυγή αγωνίας απέναντι σε κοινωνίες ανθρωποφαγικές, όπου ο άνθρωπος είναι άβουλο γρανάζι μιας τεράστιας μηχανής παραγωγής, κατανάλωσης, οικονομικών δεικτών και κέρδους. Στον «Βούτσεκ» αποδομείται ολόκληρο το θρησκευτικό, στρατιωτικό, επιστημονικό και οικογενειακό οικοδόμημα που δημιουργεί αποκτηνωμένους υπανθρώπους. Ο «Βούτσεκ» έχει κάτι πολύ ενδιαφέρον να μας πει σχετικά με το «πώς;» και το «γιατί;» ωθείται ο άνθρωπος στη βία. Ο Μπύχνερ τονίζει πως κανείς δεν είναι εκ των προτέρων φονιάς, εγκληματίας ή κλέφτης και ότι ο άνθρωπος, σε μεγάλο βαθμό, διαμορφώνεται από τις συνθήκες της ζωής του. Δυστυχώς στην ανθρώπινη ιστορία ελάχιστες φορές η βία και η εγκληματικότητα

αντιμετωπίστηκαν στη ρίζα τους, ως αποτελέσματα φτώχειας, εξαθλίωσης και καταπίεσης μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Συνήθως για να αντιμετωπιστεί η εγκληματικότητα δημιουργούνται νέοι και ολοένα πιο επώδυνοι μηχανισμοί ελέγχου και καταστολής, νέα ψυχιατρεία και σωφρονιστικά ιδρύματα, που δεν κάνουν τίποτα άλλο από το να εντείνουν το πρόβλημα. Αν φανταστούμε μια κοινωνία όπου οι ίδιοι οι άνθρωποι συνεργάζονται με δική τους ελεύθερη βούληση για να καλύψουν τις ανάγκες και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους συλλογικά, χωρίς τον ανταγωνισμό του κέρδους και τη βία του πλουτισμού, θα δούμε ότι τα βασικά αίτια που εξωθούν σε βίαιες συμπεριφορές αρχίζουν να εκλείπουν μέχρι την οριστική τους εξαφάνιση. Ίσως αυτά να φαίνονται παρωχημένα ουτοπικά οράματα, αλλά επιτέλους, ας είμαστε ρεαλιστές κι ας δούμε με διαύγεια τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων κι όχι τις πραγματιστικές και ψυχρά υπολογισμένες απαιτήσεις του φαντάσματος των αγορών.

Τι συνδέει το 1836 με το 2013;

Το πρώτο μισό του 19ου αιώνα η βιομηχανική επανάσταση συγκλονίζει την Ευρώπη και οι άρχουσες τάξεις αρχίζουν να αντιμετωπίζουν τον άνθρωπο ως εμπόρευμα και προϊόν. Το επικρατέστερο σλόγκαν είναι «ο χρόνος είναι χρήμα». Ταυτόχρονα, όμως, γεννιούνται και επαναστατικά κινήματα που θα κορυφωθούν σε πρώτη φάση με τις επαναστάσεις του 1848 σε Γαλλία και Γερμανία. Ο ίδιος ο Μπύχνερ δημιούργησε με συντρόφους του μια επαναστατική ομάδα, με σκοπό τη διαφώτιση εργατών και αγροτών. Έγραψε τον «Αγγελιοφόρο της Έσσης», ένα πύρινο κείμενο που ήθελε να επηρεάσει τις εντυπώσεις των ανθρώπων για τον κόσμο και την κοινωνία. Με την αντιπαράθεση Βίβλου - πραγματικότητας ο Μπύχνερ δίνει στον αναγνώστη τη δυνατότητα σύγκρισης. Ενώ μέχρι εκείνη τη στιγμή οι ευγενείς χρησιμοποιούσαν τη Βίβλο για να χειραγωγούν τον λαό, ο Μπύχνερ αντιστρέφει τα πράγματα, χρησιμοποιώντας τη Βίβλο για να στρέψει τον λαό εναντίον τους. Η σημερινή εποχή, περίοδος βαθιάς οικονομικής και ηθικής κρίσης, μας φέρνει και πάλι μπροστά στο αίτημα χειραφέτησης των ανθρώπων. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τι θα γίνει. Νομίζω πως το σημαντικότερο είναι να δράσουμε προς αυτή την κατεύθυνση. Άλλωστε, τέλος της Ιστορίας αποδείχθηκε πως δεν υπάρχει.

Πόσο μόνοι και αδύναμοι είμαστε στην αναμέτρησή μας με τη ζωή;

Η ίδια η ζωή είναι μια μάχη ενάντια στην περιχαράκωση. Ο άνθρωπος ζητάει να γεφυρωθεί με τον άλλον, τον απέναντί του, αλλά και με τον άλλο του εαυτό. Τα καταφέρνει; Το ερώτημα μένει πάντα ανοιχτό και οι απαντήσεις δίνονται μέρα με τη μέρα στη διάρκεια μιας ολόκληρης ζωής. Νιώθω το θέατρο σαν εργαστήριο ανθρώπινων σχέσεων, όπου για να γνωρίσεις και να συναντήσεις τον άλλο, πρέπει πρώτα να γνωρίσεις τον ίδιο σου τον εαυτό. Αυτό είναι δύσκολο, αλλά δεν υπάρχει άλλος δρόμος. Ο Βούτσεκ ζητάει κι αυτός τη συνάντηση, τη ζεστασιά της ανθρώπινης επαφής, αλλά οι σχέσεις που συνάπτει τελικά εντείνουν το αδιέξοδό του μέχρι θανάτου. Θα μπορούσε να πράξει διαφορετικά; Νομίζω πως αυτό είναι ένα από τα ερωτήματα που ηθοποιοί και θεατές χρειάζεται να σκεφθούμε παρακολουθώντας το δράμα αυτού του προσώπου.

Η υποκριτική είναι και μια πάλη με τους δαίμονες της ψυχής μας;

Δεν μπορεί να γίνει αλλιώς. Για να πλησιάσουμε υλικά και ρόλους όπως ο Βούτσεκ, βουτάμε στο βάθος του ψυχισμού. Παλεύουμε με τους εφιάλτες και τους φόβους, συναντάμε δαίμονες, αιφνιδιαζόμαστε, αλλά δεν εγκαταλείπουμε τη μάχη. Προσπαθούμε να πάμε ένα βήμα ακόμα πιο βαθιά, ακόμα πιο πέρα. Η διαδικασία αυτή δεν τελειώνει ποτέ για τον ηθοποιό, είναι δημιουργική και επώδυνη, τον γεμίζει χαρά και μεγαλώνει τις πληγές. Αυτό που συμβαίνει κάθε βράδυ πάνω στη σκηνή είναι αντανάκλασή της.

Ποια προσωπικά στοιχεία που δεν εκφράζονται στην καθημερινότητα βρίσκουν διέξοδο στο θέατρο;

Πιστεύω ότι το θέατρο έχει τη δύναμη να εξαγνίζει την ψυχή και του ηθοποιού και του θεατή. Συχνά η καθημερινότητα επιβάλλει τη λήθη ή την απώθηση των φόβων, των παθών και των επιθυμιών των ανθρώπων. Η τέχνη μπορεί να ρίξει μια αχτίδα φωτός στον κρυμμένο και σκοτεινό κόσμο που ο καθένας μας έχει μέσα του... κι άλλη μία κι άλλη μία... Αυτός είναι και ο δρόμος προς την αυτογνωσία.

Η ταχύτητα συμβαδίζει με την τέχνη;

Κατά τη διάρκεια της δουλειάς ηθοποιός και σκηνοθέτης είναι σε μεγάλη εγρήγορση, με τη φαντασία και τις αισθήσεις τους ανοιχτές. Ο Τερζόπουλος λέει συχνά πως ο ηθοποιός θυμίζει τη σβούρα, η οποία όταν αναπτύσσει τη μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα, φαίνεται ακίνητη. Από 'κει

και πέρα, η ταχύτητα του τεχνικού πολιτισμού και η ξέφρενη παραγωγή αναλώσιμων προϊόντων, πιστεύω πως δεν έχουν καμία σχέση με την τέχνη και τη δημιουργία, όπου το εσωτερικό ταξίδι είναι αναγκαίο.

Σε ποιες περιπτώσεις αισθάνεσαι την ανάγκη να ταπεινωθείς και να θαυμάσεις;

Μπροστά στο υλικό που δουλεύουμε προσπαθώ να είμαι ταπεινός, να μην επιβάλλω τίποτα. Προσπαθώ περισσότερο να ακούω το ίδιο το υλικό και να ακολουθώ την ανάπτυξή του στη διαδικασία της πρόβας. Ο Πλάτωνας λέει ότι το θαυμάζειν είναι η βασική αρχή της φιλοσοφίας. Ο θαυμασμός, η περιέργεια για τη ζωή, τη φύση, τον άνθρωπο και όλες τις εκδηλώσεις τους, θετικές και αρνητικές. Είναι η αγάπη για ζωή και δημιουργία. Μπορεί χωρίς το θαυμάζειν να υπάρξει τέχνη; Νομίζω πως όχι.

Ένας καλλιτέχνης τι βλέπει σήμερα γύρω του;

Βλέπει να συντελείται μπρος στα μάτια του μια βαθιά οικονομική, πολιτική, ηθική και πολιτισμική κρίση. Είτε το θέλει, είτε όχι, ο καλλιτέχνης είναι μέρος της, υφίσταται τις συνέπειές της. Μπορεί στην Ελλάδα να μιλάμε για τέτοια θέματα τα τελευταία 3-4 χρόνια, σε πολλά μέρη του κόσμου όμως, η φτώχεια, η πείνα, ο πόλεμος δεν σταμάτησαν ποτέ να απασχολούν τους ανθρώπους. Αν ο καλλιτέχνης μπορέσει να αφουγκραστεί τις δονήσεις της εποχής και να μιλήσει γι' αυτές μέσα απ' το έργο του, ίσως συμβάλλει κι αυτός, με τον τρόπο του, στην προσπάθεια αναγέννησης του ανθρώπου και του πολιτισμού.

Τι σημαίνει για σένα η λέξη "λάθος";

Αν μπορώ να αναγνωρίζω ότι έχω κάνει ένα λάθος και αν μπορώ να αλλάζω τη στάση μου έπειτα από μια τέτοια συνειδητοποίηση, αυτό είναι κάτι πολύ γόνιμο και στη ζωή και στην τέχνη. Δεν είναι πάντα εύκολο, αλλά δεν γίνεται και διαφορετικά. Με την έννοια αυτή, θεωρώ το «λάθος» μια αναπόφευκτη απόκλιση απ' την ουσία ενός ζητήματος ή μιας ανθρώπινης σχέσης. Η συνειδητοποίηση, όμως, του λάθους μπορεί να δώσει την ευκαιρία για ουσιαστικές αλλαγές σε πολλά πράγματα.

Και η λέξη "ψέμα";

Θα μπορούσαμε να πούμε πως η Τέχνη είναι ένα ψέμα, το οποίο για να το αρθρώσουμε, ψάχνουμε με μόχθο και συχνά με προσωπικό κόστος, τον πιο αληθινό τρόπο. Γι' αυτό τον λόγο, δεν βλέπω το ψέμα απ' την αρχή ως

μια έννοια αρνητικά φορτισμένη. Από 'κει και πέρα, πιστεύω ότι η καλλιτεχνική δημιουργία δεν νοείται χωρίς το ταξίδι προς την αυτογνωσία, και η αυτογνωσία απαιτεί διαρκή αναστοχασμό και εσωτερική εγρήγορση, την ειλικρινέστερη δυνατή σχέση με τον εαυτό μας και τους άλλους γύρω μας, όπου δεν υπάρχει χώρος και χρόνος για ψέματα, ψευδαισθήσεις και αυταπάτες.

Η δουλειά του ηθοποιού είναι η έκθεση;

Είναι και η έκθεση. Νομίζω, όμως, ότι περισσότερο είναι μια προσπάθεια επικοινωνίας με τον εαυτό του, με τον θεατή, με τον ρόλο, με τον κόσμο ολόκληρο, κάθε μέρα, σε κάθε παράσταση, σε κάθε έργο. Αυτή η προσπάθεια επικοινωνίας περιέχει την έκθεση και μπορεί να φτάσει ως την αυτοθυσία του ηθοποιού.

Η τέχνη μπορεί να συμφιλιώσει τους ανθρώπους;

Η τέχνη οφείλει να συμφιλιώνει τους ανθρώπους, οφείλει να δίνει τα ερεθίσματα να κοιτάξουμε με ανοιχτή καρδιά και καθαρό μυαλό κάτω από τις διαχωριστικές γραμμές της ράτσας και του φύλου, σεξουαλικών προτιμήσεων, θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεων. Έτσι δεν ορίζεται και η δημοκρατία;

Τι σε φοβίζει και τι σε θυμώνει;

Ο Αντρέ Μπρετόν κάπου λέει: «Ο Άνθρωπος είναι η απάντηση όποια κι αν είναι η ερώτηση». Υπάρχουν, λοιπόν, στιγμές που ο άνθρωπος με φοβίζει και με θυμώνει (συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού μου), για όλα αυτά που κάνει ή δεν κάνει, που σκέφτεται ή δεν σκέφτεται, για όλα αυτά που μπορεί να σκεφθεί ή να κάνει και τα αγνοεί παντελώς.

Υπάρχει κάτι κοινό ανάμεσα στο φόβο και στο θυμό;

Θυμός και φόβος είναι συγκοινωνούντα δοχεία. Είμαστε επιθετικοί απέναντι σ' αυτό που φοβόμαστε γιατί δεν ξέρουμε πώς αλλιώς να το αντιμετωπίσουμε, αλλά και φοβόμαστε αυτό που μας κάνει επιθετικούς διότι μας ξαφνιάζει η συμπεριφορά μας.

Μετά τον "Βούτσεκ" τι σκέπτεσαι να σκηνοθετήσεις;

Πολλά και διάφορα. Προς το παρόν σκέφτομαι μονάχα τον «Βούτσεκ».

Έχεις ελεύθερο χρόνο και πώς τον αξιοποιείς;

Ο ελεύθερος χρόνος είναι λίγος. Αυτές τις ώρες προσπαθώ να βλέπω ανθρώπους που αγαπώ, να πηγαίνω στον κινηματογράφο και να διαβάζω βιβλία που μ' ενδιαφέρουν.

Τι θεωρείς χυδαίο;

Όχι μόνο ένα πράγμα. Σε κάθε περίπτωση, όταν ένας ολόκληρος λαός νιώθει στο πετσί του με βίαιο τρόπο την αλαζονεία των «νόμων της αγοράς», αυτό είναι κάτι χυδαίο. Όταν ένας άνθρωπος αντιμετωπίζει συνειδητά ως υπάνθρωπο αυτόν που έχει απέναντί του, αυτό είναι επίσης κάτι χυδαίο. Η προβληματική του «Βούτσεκ» δεν είναι μακριά απ' αυτές τις σκέψεις.

Ποια είναι η σχέση σου με τα ζώα; Έχεις κατοικίδιο;

Αγαπώ τα ζώα, αλλά ο τρόπος ζωής μου δεν μου επιτρέπει να έχω κατοικίδιο.

* Ο **Σάββας Στρούμπος** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1979. Αποφοίτησε από τη Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου (2002). Έκανε τις μεταπτυχιακές του σπουδές στο πανεπιστήμιο του Exeter της Αγγλίας, με τον Phillip Zarrilli (2003), ως υπότροφος του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.

Ως βοηθός σκηνοθέτη του Θόδωρου Τερζόπουλου συμμετείχε στις παρακάτω παραστάσεις: Πέρσες του Αισχύλου στο Κέντρο Meyerhold της Μόσχας (2003), Οιδίπους Τύραννος του Σοφοκλή στο θέατρο Alexandritsky της Αγίας Πετρούπολης (2006), Προμηθέας Δεσμώτης του Αισχύλου στην Κρατική Ακαδημία Δραματικής Τέχνης του Πεκίνου (2008), Αντιγόνη του Σοφοκλή στην Κρατική Ακαδημία Δραματικής Τέχνης του Πεκίνου (2011).

Ως ηθοποιός συμμετείχε με το Θέατρο Άττις, στις παρακάτω παραστάσεις: Άμλετ, μια μαθητεία του Μπορίς Πάστερνακ (2003), Προμηθέας Δεσμώτης του Αισχύλου (2003), Επίγονοι του Αισχύλου (2004), Τρίπτυχο του Σάμουελ Μπέκετ (2004), Αίας η Τρέλλα – διασκευή της τραγωδίας του Σοφοκλή «Αίας» (2004), Τελευταία Μάσκα του Κώστα Λογαρά (2006), Πέρσες του Αισχύλου (2006), Η Κασσάνδρα απευθύνεται στους νεκρούς Μάριου Ποντίκα (2007), Αίας η Τρέλλα – β' έκδοχή (2008), Προμηθέας Δεσμώτης του Αισχύλου (2010).

Με την ομάδα Σημείο Μηδέν σκηνοθέτησε Φραντς Κάφκα: Στη Σωφρονιστική Αποικία (Χώρος Ιστορικής Μνήμης '41-'44, 2009), Ουίλλιαμ Σαίξπηρ: Όπως Σας Αρέσει – ελεύθερη διασκευή (studio Κινητήρας, 2010), Γιάννη Ρίτσου: Αίας (Μουσείο Πολιτικών Εξορίστων Αη-Στράτη, 2009-10), Αντονέν Αρτώ: Για να τελειώνουμε με την υπόθεση του θεού (Ablock fest, 2010), Αλμπέρ Καμύ: Οι Δίκαιοι (Χώρος Ιστορικής Μνήμης '41-'44 και Knot Gallery, 2011-12), Φραντς Κάφκα: Η Μεταμόρφωση (Ίδρυμα Μιχάλης Κακογιάννης, 2012 και Θέατρο Άπτις – Νέος Χώρος, 2013).